

Notat

Til: Statens vegvesen - Region nord v. Frode Valnes

Kopi:

Sak: Ålegras i Ramfjorden, Tromsø kommune (Ref: APN-62090)

Bakgrunn

Som del av utbyggingen av E8 langs det vestre alternativet, planlegger Statens vegvesen etablering av bru over Ramfjorden i Tromsø kommune. Brua planlegges mellom Leirbakken på nordsiden og Hans Lars neset på sydsiden av fjorden. Brua vil bli ca. 550 m lang, med veibredde på ti meter.

Den planlagte traséen vil på grunt vann ved Leirbakken komme i konflikt med en ca. 27000 kvadratmeter stor forekomst av naturtypen ålegrassamfunn. Dette er en nasjonalt prioritert marin naturtype, men ålegras, *Zostera marina*, som art er ikke på rødlisten, men vurderes som trygg (kategori LC, livskraftig (Artsdatabanken 2020)).

Ålegras

Ålegras er den eneste karplanten som lever i våre havområder. Ifølge Artsdatabanken (2020) består ålegras-enger ofte av både ålegras og smalålegras *Z. angustifolia*, der artsskillet ikke er fullt utredet. Begge artene forekommer i parallell langs nesten hele kysten, men med smalålegras som dominerende eller enerådende art i nord (Artsdatabanken 2020). Ålegrassamfunn kan lenger sør også romme dvergålegras, som er mer varmekjær art som forekommer svært sjeldent i Norge.

Ålegras har en jordstengel som ligger nedgravd i bløte sedimenter (i motsetning til tang og tare som holder seg fast på stein og fjell), og der det vokser opp avlange, smale blader på samme måte som gressplanter på land. Ålegras trives fra fjæresonen (kan ligge tørt ved lavvann - Figur 1) og ned til ca. fem meters dyp, der det blir for lite lys. Bladene kan bli opp til femti cm lange, men særlig på helt lavt vann er de ofte kortere.

Figur 1 Ålegras, *Zostera sp.* trives på bløtbunnslokaliteter i strandsonen og på grunt vann, og kan tåle å ligge tørt ved lavvann (Illustrasjonsfoto L-H. Larsen og N.M. Jørgensen).

Utbredelse og økologisk rolle

Ålegras og beslektede arter finnes over hele verden, fra tempererte og sub Arktiske sjøområder og til tropene. Ålegrasenger spiller en viktig økologisk rolle ved dels å være svært produktive og dermed utgjøre en viktig matressurs for beitende arter av snegler og kråkeboller. I tropiske områder er slektninger av ålegraset viktige næringsressurser for store pattedyr som manater som kan blir flere meter lang. Tilsvarende store pattedyr som beiter på ålegress forekommer ikke i Norge. Ålegrasengene rommer mange mikrohabitat, og dermed finner virvelløse arter, småfisk og fiskeyngel skjul i ålegraset.

Sårbarhet og trusler mot ålegras

Ålegras dekket tidlig på 1900 tallet store sjøområder langs mesteparten av Europa, men en soppsykdom gjorde at nesten hele bestanden ble utradert. Fra 1950'tallet begynte ålegraset å gjenetablere seg, men det har aldri helt gjenfunnet sin tidligere utbredelse. Det er imidlertid en rekke andre trusler som arten møter i sitt naturlige habitat.

Habitatødeleggelse

Gjenfylling og dumping i strandsonen i forbindelse med havner, moloer, veifyllinger mv.. ødelegger ålegrasets levesteder.

Foto: L-H. Larsen

Konkurransen

Trådformede grønnalger finnes på de samme stedene som ålegras, men vokser raskere, og trives med økt tilførsel av næringsstoffer fra f.eks. kloakk eller jordbruk.

Foto: N.M. Jørgensen

Isgang og isskuring

Drivende isflak fører til fysisk erosjon av alger og ålegras i strandsonen. Illustrasjonen er fra Ramfjorden og viser isdekke i april 2006.

Foto: L-H. Larsen

Kloakkutslipp og elveutløp

Elveutløp med humusrikt eller partikkelrikt vann (isbre avsetninger) nedsetter vannets transparens, og gjør at sollyset spres eller absorberes i de øverste få meter. Ålegras eller marine alger får dermed lavere dybdemessig utbredelse

Foto: G. Bahr

Ålegrassamfunn i Tromsø og Balsfjord området

I henhold til DN håndbok nr 19 (2007) vurderes viktighet av ålegrasforekomster i forhold til forekomstens geografiske utstrekning. En forekomst som klassifiseres som "svært viktig" består av større, upåvirkede komplekser av undervanns-enger med et areal større enn 100 000 kvadratmeter, og kan i tillegg til ålegras romme rødlistearter, samt sjeldne samfunn dominert av havfrugras, kransalger eller dvergålegras (sistnevnte spesielt for Sør Norge). Ålegrasenger nær kjente gyteplasser og større og velutviklede undervannsenger generelt, men mindre enn 100 000 m², samt brakkvannsenger, klassifiseres som "viktig". Grensen på 100 000 m² praktiseres også ved verdisetning av mindre områder

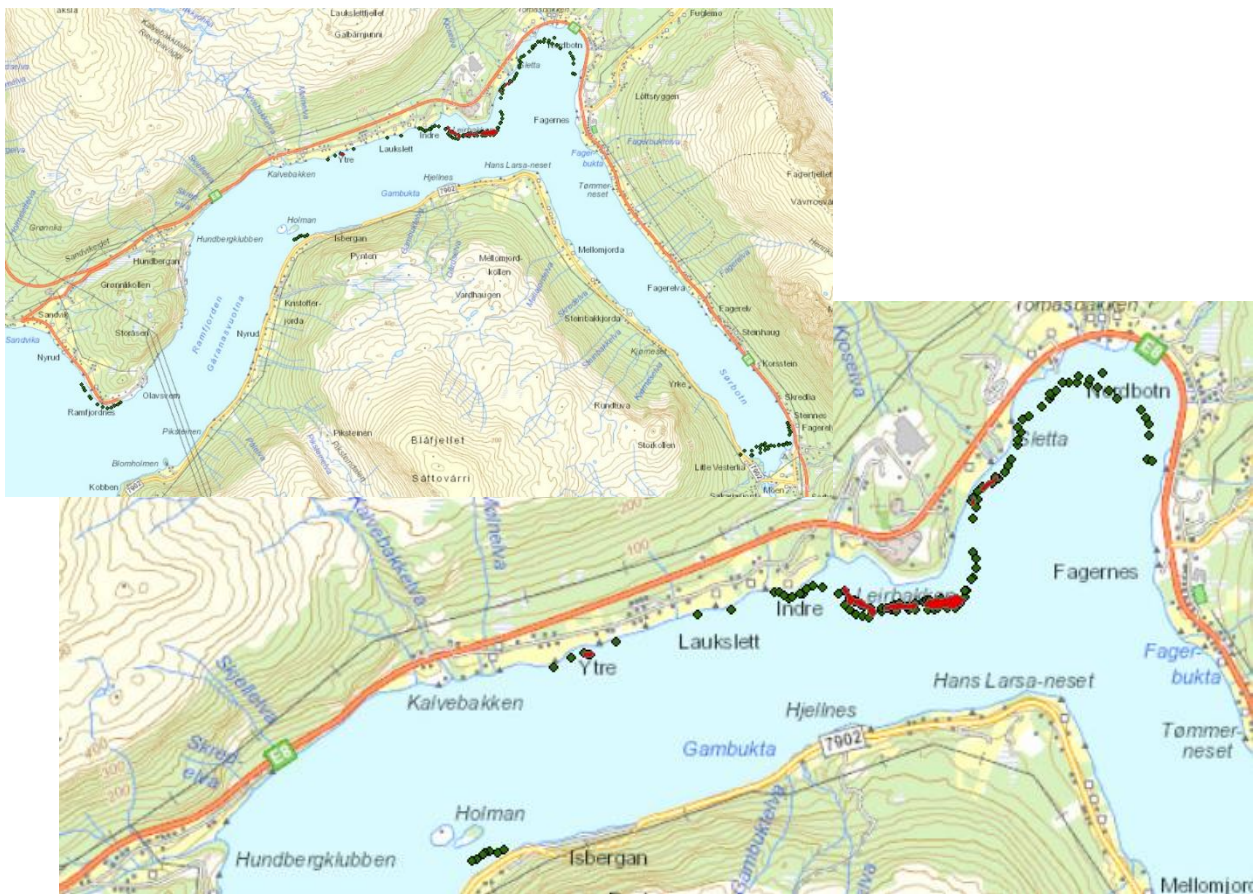
som til sammen dekker mer enn 100 000 m², slik at flere av forekomstene i Naturbasen er kategorisert som A (svært viktig) uansett at arealet er mindre enn 100 000 m².

I perioden 2007 - 2010 gjennomførtes programmet "Fylkesvis kartlegging av marinbiologisk mangfold" i Troms. Dette var et samarbeid mellom Havforskningsinstituttet, NIVA og Akvaplan-niva, der sistnevnte hadde ansvar for kartlegging av ålegras. Dette er den seneste systematiske registrering av denne naturtypen i Troms.

Resultatene av kartleggingen er rapportert inn til Miljødirektoratets Naturbase, som pr april 2020 rommer 53 registreringer av ålegrassamfunn i Tromsø kommune, der 11 er kategorisert som svært viktig. I Balsfjord, som Ramfjord munner ut i, og som i sin helhet ligger i Balsfjord kommune, er det i samme base for hele kommunen registrert 34 områder med ålegrassamfunn, der 33 er kategorisert som svært viktig og ett lokalt viktig. Størsteparten av disse registreringene er også fra 2009.

Utbredelse i Ramfjord

De tre forekomster som til sammen betegnes Leirbakken forekomsten, ble registrert og kartfestet i felt 21. august 2008 (Figur 2). Registreringen er dermed nesten 12 år gammel. De tre delområdene med ålegras ved Leirbakken ble den gangen oppmålt til 8500 m² (vestre), 6297 m² (midtre) og 12474 m² (østre).

Figur 2 Feltjournal fra registrering av ålegras i Ramfjord, 21. august 2008. Svarte markeringer er lokaliteter der det basert på historiske opplysninger om forekomst, ble søkt etter, men ikke gjort funn av naturtypen. Det ble ikke påvist ålegras ved Ramfjordnes, Holman og i Sørbotn, mens det ble gjort funn tre steder i Ramfjord (ytre Laukslett, Leirbakken og Sletta) markert med rødt. Den største forekomsten var de tre områdene ved Leirbakken på i alt ca. 27000 kvadratmeter.

Ubotelig skade eller ubetydelig påvirkning

Den planlagte veitraseen vil krysse ålegrasforekomsten, og habitat som direkte fylles igjen vil være permanent tapt. Det er ikke planlagt mellomlagring av masser, riggplasser, avkjøringer, parkeringsplasser eller andre terrenginngrep knyttet til anlegg eller drift av veien i dette området.

Veien planlegges med 10 meter bredde (rød strek i Figur 3), og fyllingen vil mot sjø ha vesentlig større bredde. Fylling med fyllingsfot er inntil 110 meter bred. Den planlagte linjeføring vil krysse det midterste av de tre del-forekomster av ålegras. Gitt at ålegrasengen har samme utbredelse som i 2008, med en antatt utbredelse på 150 x 42 m, vil en igjenfylling som antydnet beslaglegge og permanent fjerne ca. en tretti prosent av den midterste forekomsten, eller omlag 1800 m² ålegraseng. Dette utgjør vel 6% av Leirbakken forekomsten som helhet.

Figur 3 Rød strek viser planlagt linjeføring ved Leirbakken for bru over Ramfjorden (Illustrasjon fra Statens vegvesen). Lokalisering av de tre ålegras forekomster er vist. Veien kommer i fysisk konflikt med ålegrasforekomsten Leirbakken midtre, som i 2008 var oppmålt til 6297 kvadratmeter.

I tillegg til den fysiske igjenfyllingen vil det oppstå endringer i lokalt strømmønster rundt fylling og brupilarene. På grunn av innsnevringen vil strømhastigheten ventelig bli høyere ved fyllingen sammenlignet med dagens situasjon (Skardhamar et. al 2006). Om dette vil ha et omfang som medfører erosjon av bløtbunnsområdene, og dermed ytterligere påvirker ålegrasengene kan vurderes ved hjelp av mer detaljerte hydrografiske modellberegninger, detaljert plan for fyllinger og lokaliserings av pilarene, enn det som var tilgjengelig i 2006.

Avbøtende tiltak

Igjenfylling er et permanent inngrep med tilhørende permanent habitatforandring. Kun omlegging av traseen eller etablering av fylling/bru som ikke berører ålegrasengen er aktuelle avbøtende tiltak.

Verifisering av utbredelse

For å verifisere at det fortsatt er ålegrasforekomst på lokaliteten vil Akvaplan-niva i løpet av sommeren 2020 befare området og dokumentere forekomst og utbredelse av ålegrasengen ved Leirbakken.

Referanser

Artsdatabanken 2020. <https://artsdatabanken.no/Rodliste> (Besøkt 15/04/2020).

DN håndbok nr 19 (2007). Kartlegging av Marin biologisk Mangfold. 51 sider.

Naturbase 2020. www.naturbase.no (informasjon hentet uke 14/2020).

Skardhamar, J., Molvær J., og L-H. Larsen 2006. Hydrofysiske og miljømessige konsekvenser av etablering av bru over Ramfjorden i Tromsø kommune. Akvaplan-niva rapport 412.3654. 24 sider.